

INWENTARZ SZAT LITURGICZNYCH I INNYCH TKANIN ZABYTKOWYCH Z KOŚCIOŁA ŚW. MARKA W KRAKOWIE

WSTĘP

Wśród skarbów sztuki ukrytych w murach kościoła św. Marka w Krakowie zabytkowe szaty liturgiczne zajmują miejsce ostatnie, ale nie poślednie. Tworzą one pokaźny zespół, który dotychczas pozostawał prawie zupełnie niezany. Uwzględniony został wprawdzie w *Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce*, lecz *Katalog* wymienia zaledwie kilka — najcenniejszych zdaniem inwentaryzatorów — okazów doń należących. Resztę zaś traktuje zbiorowo i zamyka w ogólnym określeniu: „kilkanaście ornatów, kap i dalmatyk wzorzystych, głównie z w. XVIII”¹.

Przeprowadzona ostatnio dla celów kościelnych ponowna inwentaryzacja zespołu wykazała, że liczy on 67 sztuk, jest więc znacznie większy, niż można się było spodziewać w oparciu o tekst cytowanego wyżej *Katalogu*. Na liczbę tę składa się 27 ornatów, 13 kap, 16 dalmatyk i 11 różnych innych obiektów. Ponieważ w wymienionych grupach znajdują się sztuki należące do kompletów (np. kapa i dalmatyki, ornat i dalmatyki), całość mieści się w 55 pozycjach inwentarza².

Poszerzając opracowywany zespół ilościowo, obecna inwentaryzacja potwierdziła wcześniejszą obserwację, że większą jego część stanowią tkaniny z w. XVIII. Należą one do wyrabianych w dużych ilościach przez manufaktury Lyonu i Tours jedwabi, głównie odzieżowych z rodzaju używanych na suknie kobiece. Wśród osiemnastowiecznych tkanin z kościoła św. Marka wyróżnić dają się

¹ KZSP t. 4 *Miasto Kraków*, cz. 3, p. red. A. Bochnaka i J. Samka, Warszawa 1979 s. 43.

² Inwentaryzacja przeprowadzona została w okresie od dn. 22 listopada 1983 r. do dn. 14 lutego 1984 r. Ponieważ opis inwentarzowy zawierać ma tylko podstawowe dane pozwalające na zidentyfikowanie zabytku, przy okazji inwentaryzacji opracowane zostały dla wszystkich obiektów karty katalogu naukowego typu muzealnego.

dwie niewielkie grupy. Pierwszą (nr inw. 18—24) tworzą atlasy i adamaszki z lat 1715—1720, w dekoracji których zasadniczym elementem są motywy pseudonaturalistycznych, egzotycznych kwiatów. Ich ograniczoną gamę kolorystyczną wzbogaca użycie wątków złotych, a samą kompozycję często uzupełniają formy abstrakcyjne lub architektoniczne wydobyte z tła dzięki zróżnicowaniu spłotu tkackiego (efekty adamaszkowe). Do drugiej grupy (nr inw. 28—34) wchodzi jedwabie późniejsze, z okresu ok. 1750—1765 r., tafty i grodetury o jasnych zwykle tłach, na których występują desenie z giętkich lekkich motywów wici. Wyrastające z wici naturalistyczne, względnie półnaturalistyczne kwiaty broszowane są różnobarwnymi wątkami jedwabnymi, a szczegóły motywów wykonane nicią złotą lub blaszką.

Osiemnastowieczne tkaniny francuskie stanowią przeważającą część we wszystkich zespołach szat liturgicznych, jakie przechowuje się w skarbcach i zakrystiach kościelnych na terenie całej Polski. Nasze kolekcje kościelne nie odbiegają pod tym względem od zagranicznych. Obfitość jedwabi z w. XVIII wykazują wszystkie światowe zbiory tekstylne z kręgu kultury europejskiej, zarówno muzealne, jak i kościelne. Tkaniny osiemnastowieczne są też we względnie szerokim wyborze publikowane w literaturze przedmiotu i dość dobrze specjalistom znane w całym bogactwie odmian techniki tkackiej i wariantów zdobiącego je ornamentu. Nie one więc wyróżniają opisywany zespół spośród innych i nie one stanowią o jego ponadprzeciętnej wartości. Oprócz nich znajdują się w kościele św. Marka tkaniny wcześniejsze, które prezentują odmiany wzorów dotąd w literaturze specjalistycznej nie występujące i przez to uzupełniają i wzbogacają naszą wiedzę o historii europejskich tkanin jedwabnych. Kilka specjalnie cennych okazów wymaga nieco szerszego niż sam opis inwentarzowy omówienia.

Najstarszym i niewątpliwie najcenniejszym zabytkiem kolekcji jest ornat z brokatu aksamitnego z końca w. XV (nr inw. 1). Na złotym tle występuje wzór ze złotych pętelek wątku broszowania, a jego formy ujęte są linią z czerwonego aksamitu strzyżonego znaczącą kontur i rysunek wewnętrzny ornamentu. Dwie przeplatające się grube gałęzie tworzą wielkoraportowe podziały sieciowe, asymetrycznie wypełnione mocno rozkrzewionymi odgałęzieniami. Różnorodność motywów wypełniających jest duża, gdyż powtarzają się one aż w siedmiu wariantach. Są to gałązki z kwiatami róży, kampanul, ostu, z jabłkami granatu, szyszkami pinii, gruszkami pigwy i innego rodzaju owocami o gruszkowatym kształcie. Całość uderza precyzyjnym, czystym rysunkiem i bogactwem ornamentu ujętego w jasną, przejrzystą strukturę kompozycji. Artystyczne walory wzoru podnosi znakomity poziom za-

stosowanej tu techniki tkackiej. Tkaninę tę postawić można w rzędzie najprzedniejszych wyrobów schyłku włoskiego Quattrocenta. Posiadaniem jej chlubiły by się nawet największe światowe kolekcje tekstylne.

Wyszła ona zapewne z którejś z jedwabniczych pracowni Florencji. Na taką proveniencję zdaje się wskazywać sposób traktowania zdobiącego tkaninę ornamentu. Jego układ oparty jest wprawdzie o zasadę podziału sieciowego powszechnie stosowaną w dekoracji tkanin włoskich w. XV, ale utarty schemat kompozycyjny rozwiązany tu został w sposób oryginalny, zaś rysunek wypełniających go motywów roślinnych wykazuje pewną dozę naturalizmu³. Kunszt techniczny florenckich tkaczy osiągnął w ciągu w. XV swój szczytowy poziom. Specjalizowali się oni w wyrobie kosztownych, tkanych wątkami złotymi materii, w tym także brokatów aksamitnych, których sława sięgała aż po europejskie dwory królewskie. Zamawiali je więc we Florencji panujący i możni, a artystyczną formę zamówieniom nadawali często znani w tamtejszym środowisku malarze zajmujący się ubocznie projektowaniem wzorów dla pracowni jedwabniczych⁴.

Z Florencji najprawdopodobniej pochodzi również późniejszy o sto lat zabytek reprezentujący taktwo włoskie schyłku w. XVI (nr inw. 2). Jest to ornat z bogatej tkaniny o pięknym późnorenansowym wzorze, którego zasadniczy, osiowy element stanowi ulubiony w szesnastowiecznej ornamentyce tekstylnej motyw wazonu z kwiatami⁵. Motyw ten nie występuje tu wszakże w klasycznej postaci renesansowego wazonu o szerokim, puklowanym brzuścu, lecz przestylizowany został na sposób manierystyczny. Zredukowana, przetworzona w kształt liściasty forma wazonu, niża w stosunku do wysokości łodyg bukietu, z umieszczoną poniżej odwróconą muszlą, widoczna jest w kolumnie tylnej ornatu. Na boki użyto skrajnych części brytu tkaniny z dekoracją w postaci arabeskowej wici. Wyrastają z niej kwiaty strzępiastego tulipana, hiacynta i owocu granatu, rozmieszczone wśród falistych podziałów wstęgowych. Karmazynowy rysunek desenia występuje na tle w całości przetykanym cienkim jak włos drucikiem złotym łączącym na podkładzie z żółtego wątku jedwabnego.

Materia ta należy do rodzaju złotogłowi (drappi d'oro)⁶, i jak

³ F. Podreider, *Storia dei tessuti d'arte in Italia*, Bergamo 1928 s. 148.

⁴ A. Santangelo, *Le tissu du XIIe au XVIIIe siècle*, Milan 1959 s. 29.

⁵ F. Podreider, *dz. cyt.*, s. 206—220; B. Markowsky, *Europäische Seidengewebe des 13.—18. Jahrhunderts*, Köln 1976 s. 166—175.

⁶ Były to ciężkie, kosztowne tkaniny wyrabiane głównie na paradne ubiory świeckie według mody włoskiej, kobiece i męskie. O ich ze-

na to wskazują pewne cechy technologiczne, do odmiany wyrabianej z przeznaczeniem do celów dekoracyjnych i na ubiory liturgiczne. Ornaty z takich złotogłowi są stosunkowo często spotykane w krakowskich kościołach, i podobnie jak opisany okaz zazwyczaj kojarzą w swej dekoracji motyw wazonu z ciągami arabeskowych wici.

W kościele św. Marka znajduje się jeszcze jeden ornat z bokami złotogłowiowymi (nr inw. 3), niestety, bardzo zniszczonymi, o nieco późniejszym typie desenia złożonego z luźnych, asymetrycznych gałązek kwiatowych. Omówione tkaniny są niewątpliwie pozostałością po handlu materiałami jedwabnymi, jaki rozwijał się w Krakowie w drugiej połowie XVI w. wraz z napływem włoskich emigrantów. Osiadający tu Włosi zajmowali się importem luksusowych towarów włoskich, w tym przede wszystkim tkanin jedwabnych i prowadzili go przez cały w. XVII, mimo niesprzyjających warunków polityczno-ekonomicznych⁷.

Przedmiotem tego handlu były w w. XVII jedwabie w rodzaju adamaszku fioletowego zachowanego na bokach ornatu (nr inw. 4). Choć pozornie nieefektywna, tkanina ta zasługuje na szczególną uwagę. Prezentuje nowy, podstawowy w dekoracji włoskich tkanin odzieżowych pierwszej połowy XVII w. typ desenia komponowanego z motywów krótkich, asymetrycznych gałązek kwiatowych. W gęstym wzorze adamaszku powtarzają się przemiennie w układzie rzędownym dwa rodzaje motywu: 1. Gałązki zwieńczone kwiatem lilii złocistej; 2. Gałązki z kwiatem granatu. Między nimi przewija się cienka wieć z drobnym, pierzastym ulistnieniem tworząca nieregularne podziały sieciowe. Jest to odmiana ornamentu w dawnych inwentarzach włoskich zwanego „a onde”, w polskich zaś „wodą”. Pojawił się on na przełomie pierwszej i drugiej ćwierci w. XVII i stosowany był w dekoracji wszelkiego gatunku jedwabi, we wszystkich znanych ośrodkach jedwabnictwa włoskiego. Ornament ten mógł przybierać różną formę; opisywaną datować trzeba na czas około 1640 r., gdyż w takiej właśnie postaci występowała na materii z sukni, w której pochowana została królowa Cecylia Renata (zm. 1644 r.)⁸.

wnętrznym efekcie stanowił wątek złoty, na tle którego desień występował w postaci barwnego rysunku. Tkanina ta pojawiła się w w. XVI i również w Polsce przyjęła w ubiorze szlacheckim. M. Taszycka, *Włoskie jedwabne tkaniny odzieżowe w Polsce w pierwszej połowie XVII wieku*, Kraków 1971 s. 43.

⁷ J. Bieniarzówna, *Mieszczanstwo krakowskie XVII w.*, Kraków 1969; M. Taszycka, *dz. cyt.*, s. 15—27.

⁸ Najprostsza i najczęściej spotykaną wersją ornamentu „a onde” były nieregularne faliste linie silnie gięte i biegnące wzdłuż tkaniny. Występować mogły samodzielnie (wzory „a onde”), bądź też towarzyszyć motywom asymetrycznych gałązek kwiatowych (wzory „a onde e fiori”). M. Taszycka, *dz. cyt.*, s. 63—67.

Jest rzeczą ciekawą, że desenie „a onde” i „a onde e fiori” były w Polsce specjalnie lubiane i najbardziej przez polską klientelę poszukiwane wśród różnorodnych jedwabi używanych na męskie żupany i suknie kobiece. Popyt na tkaniny „a onde” był tak duży, że tutejsi kupcy włoscy w trosce, by nie zabrakło im wziętego towaru, stale dopominali się o jego przysyłanie w listach adresowanych do swych dostawców w Wenecji, Luce i Florencji. Ton tej korespondencji zilustrować może krótki używek z listu, jaki krakowski kupiec, Lorenzo Tucci wysłał w r. 1629 do swego dostawcy w Mediolanie: „(Klienci) nie chcą teraz niczego innego jak tylko te wody i nowe wzory z Wenecji i Lukki”⁹.

Dzięki upodobaniom dawnej klienteli polskiej do deseni „a onde”, napływ zdobionych nimi tkanin był obfity i wiele okazów mogło szczęśliwie przetrwać aż do dzisiaj. Sprawia to, iż obecnie nasze kolekcje muzealne i kościelne górują w tym zakresie nad zasobami innych krajów europejskich, włoskich nie wyłączając. Bogata ilościowo i różnorodna grupa jedwabi „a onde” przydaje polskimi zbiorom tekstylnym znaczenia w oczach zagranicznych badaczy włoskiej tkaniny jedwabnej. Dla badacza naszej kultury tkaniny te są zaś wymownym świadectwem zjawiska, które nosi nazwę „gustu polskiego”.

O ile wcześniejsze epoki tkactwa reprezentowane są wśród szat liturgicznych z kościoła św. Marka pojedynczymi okazami, to z drugiej połowy w. XVII zachowało się już kilka zabytków (nr inw. 11—13). Jest to godne zaznaczenia, gdyż druga połowa w. XVII stanowi swego rodzaju „ciemny okres” w historii europejskiej tkaniny artystycznej i w związku z tym zabytki z tego czasu budzą żywe zainteresowanie specjalistów. W europejskiej produkcji jedwabniczej dokonywały się wówczas zasadnicze przemiany. Włochy, które do tej pory były głównym dostawcą tkanin jedwabnych w Europie, utraciły swą pierwszoplanową pozycję. Zdystansowało je młode, prężne włókiennictwo francuskie, które dzięki gospodarczej działalności ministra Colberta, już w latach sześćdziesiątych stulecia stało się europejską potęgą w zakresie produkcji i eksportu jedwabi odzieżowych i dekoracyjnych. W tej fazie rozwoju jednak nawet czołowe francuskie ośrodki jedwabnicze, jak Lyon czy Tours, nie wykształciły jeszcze w pełni własnego stylu w dekoracji tekstylnej, lecz opierały się o włoskie wzory i częściowo także o kunszt włoskich tkaczy emigrantów. Dlatego też na obecnym etapie badań pewne rozpoznanie pochodzenia tkaniny i orzeczenie, czy jest ona wyrobem włoskim, czy też francuskim jest niemożliwe. Stwierdzić można tylko pojawie-

⁹ „... adesso (i clienti) non vogliono altro che queste onde e op/er/le nuove di Ven/ez/ia et Lucca ...”; M. Taszycka, *dz. cyt.*, s. 65.

nie się nowych typów dekoracji tekstylnej i nowych gatunków tkanin¹⁰.

Jednym z nich były modne ówczesnie na suknie kobiece lekkie brokaty drobnowzorzyste o ciemnych kolorach. Ich gęsty, stylizowany ornament kwiatowo-liściasty często przyjmował układ pasowy. Wyjątkowo pięknym przykładem tej grupy jest kapa ciemnobłękitna z końca w. XVII (nr. inw. 13). Zdobi ją roślinny deseń o wyszukanej, dwuwarstwowej niejako kompozycji. Jedną, „spodnią” warstwę stanowią pionowe pasy ornamentu adamaszkowego, w którym przeważają wolutowato skrzycone liście. Nałożony nań jest broszowany wątkiem złotym ornament w postaci delikatnych falistych ciągów powtarzających się trzykrotnie w szerokości brytu. Każdy ciąg tworzą dwie krzyżujące się wicie, w których drobne palmetowate formy kwiatów złączone są za pomocą pierzastych gałązek i odcinków wstęgi. Wzór dodatkowo wzbogacają asymetryczne gałązki kwiatowe złote rozmieszczone w układzie rzędomym między wiciami. Opisany zabytek przewyższa wszystkie inne pokrewne mu okazy bogactwem i wyrafinością kompozycji wzoru.

Nieco tylko późniejsza jest tkanina z boków ornatu i dalmatyk (nr inw. 16) dająca wyobrażenie o fascynującym wręcz historyków sztuki tekstylnej zjawisku, jakim są jedwabie z tzw. stylu „bizarre”. Określenie to oznacza pewien rodzaj dekoracji tkanin, który zaczął kształtować się pod koniec w. XVII, a w pełni wykrystalizował w pierwszych latach następnego stulecia¹¹. Jedną z podstawowych cech tego stylu jest wprowadzenie do deseni roślinnych form abstrakcyjnych i geometrycznych. Roślinne partie ornamentu mogą tu być przestylistowane, bądź też ujęte naturalistycznie, zawsze jednak uderzają swym dziwnym, trochę niepokojącym, jakby egzotycznym wyglądem.

Styl „bizarre” przechodził różne fazy rozwoju i każdą z nich cechuje odmienny wyraz artystyczny. Omawiany okaz przypisać trzeba początkowemu okresowi stylu, zwanemu fazą egzotyczną (przed 1705 r.). Na bladym, cielistoróżowym atłasie występują zgeometryzowane, trójkątne motywy złotych rogów obfitości z silnie wygiętą gałązką zwieńczoną liściem na szczycie i mającą owalny owoc granatu z jednej, a fantastyczny kwiat z drugiej strony. U dołu każdego rogu znajduje się płaska czworoboczna podstawka ujęta perspektywiecznie, przebita jego wydłużonym końcem, który następnie przechodzi w łodygę motywu znajdują-

¹⁰ P. Thornton, *Baroque and Rococo Silks*, London 1965 s. 17—53, 95—101; B. Markowsky, *dz. cyt.*, s. 13—30, 56—61.

¹¹ P. Thornton, *The Bizarre Silks*, w: *Burlington Magazine*, London 1958 s. 265—270.

cego się poniżej i łączy w ten sposób dekorację w jeden ciąg. Na rękawach dalmatyk widoczne są ponadto motywy zbliżone do lambrekinów z wisiorami. Przykłady tkanin z wczesnego okresu „bizarre” należą do rzadkości na terenie całej Europy, toteż odnalezienie nowego ich okazu jest zawsze pewnym wydarzeniem dla historii tkactwa artystycznego. Pochodzenie tkanin „bizarre” było swego czasu przedmiotem bardzo żywej dyskusji w międzynarodowym gronie specjalistów¹². W jej wyniku odrzucono hipotezę o indyjskiej proveniencji i obecnie przypisuje się im pochodzenie włoskie lub francuskie.

Jako kolejny, bardzo ciekawy okaz tkaniny z w. XVIII wskazać trzeba dość niepozorną i niczym niedoświadczonego oka nie przyciągającą materię na bokach dwóch dalmatyk (nr inw. 27). Jest to różowy atlas z gęstym wzorem skomponowanym z odwracanych rzędów jednakowych, stylizowanych motywów krzaczków roślinnych. Ich zasadniczy element stanowi wąski, długi, ukośnie usytuowany liść, od którego odrasta ku górze mocno wygięta łodyżka zakończona kwiatem róży. Przeciwwagę dla kwiatu tworzy nieregularna forma owalna (cień?) u spodu liścia. Deseń ten zastanawia, ponieważ pewne cechy jego stylizacji obce są zdobnictwu osiemnastowiecznych jedwabi francuskich. Niespotykanym na francuskich tkaninach elementem jest również forma interpretowana tu jako cień liścia.

Analiza ornamentu dokonana w celu ustalenia proveniencji omawianego okazu prowadzi do Holandii. Spośród wszystkich znanych tkanin, najbliższe są mu bowiem przykłady jedwabi holenderskich z lat 1736—1737, które wchodziły w skład zgromadzonej przez marszałka A. Richelieu (1696—1788) kolekcji próbek przechowywanej w Bibliothèque Nationale w Paryżu¹³. Przypuszczenie o holenderskim pochodzeniu tkaniny potwierdza dodatkowo mocny połysk jedwabiu, zarówno w tle, jak i w wątku wzoru oraz uderzająca gładkość atlasu będąca wynikiem maglowania na gorąco, zabiegu wykańczalniczego praktykowanego przez tamtejszych tkaczy¹⁴. Jeśli podana atrybucja jest słuszna, przedstawiana tkanina byłaby pierwszym przykładem jedwabiu holenderskiego zidentyfikowanym w zbiorach polskich.

¹² Podsumowanie dyskusji u P. Thorntona, *Die Seiden und ihre Herkunft*, w: *Waffen- und Kostümkunde*, München 1960 s. 71—79; M. Taszycka, *Pochodzenie tkanin typu „bizarre” w świetle analizy niektórych motywów dekoracyjnych*, w: *Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie*, t. 9, 1968 s. 149—160.

¹³ R. A. Weigert, *Textiles en Europe sous Louis XV (Les plus beaux spécimens de la Collection Richelieu)*, Fribourg 1964 s. 85, 99.

¹⁴ Do usztywniania jedwabi stosowano w Holandii inną niż we Francji apreturę, której użycie wymagało maglowania tkaniny gorącymi

Wyrób tkanin jedwabnych w Holandii był w zestawieniu z produkcją francuską zjawiskiem marginesowym i jako mało w skali ogólnoeuropejskiej znaczący do tej pory nie doczekał się opracowania. Nie znamy więc prawie wcale jego historii, bardzo niewiele wiemy także o wytwarzanych tam tkaninach. Wiadomo tylko, że liczącym się poza granicami Niderlandów ośrodkiem tamtejszego jedwabnictwa było w drugiej połowie w. XVII i w pierwszej połowie w. XVIII miasto Haarlem. Krakowskie źródła archiwalne informują, że tkaniny jedwabne z Haarlemu i Amsterdamu sprowadzano do Krakowa już w latach osiemdziesiątych w. XVII¹⁵. Przyjąć można, że import ten trwał jeszcze w następnym stuleciu.

Oprócz tkanin jedwabnych, które należą do głównego nurtu tkactwa europejskiego i mówią o jego historycznych przemianach, w zbiorze kościoła św. Marka znajduje się kilka haftów, reprezentujących miejscową wytwórczość artystyczną. Najciekawsze z nich wykonane są nicią metalową w technice haftu kładzionego, która dominowała w hafciarstwie polskim w. XVII (nr inw. 5—10). Spośród nich na wymienienie zasługuje w pierwszym rzędzie ornat (nr inw. 5). Jest on typowym przykładem haftów wczesnobarokowych o dużych, ciężkich formach kwiatowych. Piękny rysunek jego ornamentu i bardzo dobre wykonanie techniczne chlubnie świadczą o poziomie ówczesnego hafciarstwa krakowskiego. W kolumnie na tle srebrnym z nici kładzionej widnieją złote osiowe kwiaty tulipana, o szerokich, jakby nieco spłaszczonych koronach, lekko plastyczne dzięki użyciu płaskiego podkładu. Na bokach, na czerwonym aksamicie widać się dwie symetryczne względem osi ornatu złote gałęzie znaczące regularne półkoliste zakola wypełnione pojedynczymi kwiatami, na przemian ostu i róży o rozbudowanej formie rozetowej. Kompozycja dekoracji hafciarskiej jest typowa dla barokowych ornatów, typowe też traktowanie złotych motywów kwiatowych umieszczonych na tłach srebrnym i czerwonym. Wyraża się w nich rozmiłowanie w przepychu kształtów i barw tak charakterystyczne dla epoki. Na cechy barokowe w tego rodzaju haftach nakładają się wpływy ornamentyki tekstylnej Bliskiego i Środkowego Wschodu. Docierały one do Polski bezpośrednio wraz z tkaninami tureckimi i perskimi sprowadzanymi głównie przez kupców ormiańskich, bądź też pośrednio poprzez tkaniny włoskie i już w formie przefiltrowanej przez zachodnioeuropejski zmysł

walcami metalowymi. P. Thornton, *Baroque and Rococo Silks*, s. 66.

¹⁵ A. Manikowski, *Il commercio italiano di tessuti di seta in Polonia nella seconda metà del XVII secolo*, w: *Fasciculi Historici*, [12], Warszawa 1983 s. 65—66.

dekoracyjny¹⁶. Na przykładzie dekoracji opisanego ornatu odkrywać można całe bogactwo impulsów artystycznych, którym ulegali nasi hafciarze.

Na zakończenie wspomnieć trzeba o jednej jeszcze grupie tkanin, choć na ogół nie przedstawiają większej wartości artystycznej i jak dotąd nie figurują w żadnym syntetycznym opracowaniu dziejów tkaniny europejskiej. Grupę tę tworzą jedwabie z drugiej połowy w. XIX i początku w. XX wyrabiane z przeznaczeniem na paramenta kościelne w różnych ośrodkach włókienniczych, wśród których zasłużoną sławą cieszyło się w owym czasie niemieckie miasto Krefeld. Do niedawna tkaniny te traktowane były jako materiał bezwartościowy i pomijane przy wszelkich inwentaryzacjach, jakie przeprowadzono u nas, jak i w innych krajach. Obecnie z wolna zaczyna się im przyznawać status przedmiotów zabytkowych, głównie dzięki kilku wystawom paramentów kościelnych zorganizowanych w latach siedemdziesiątych w Niemieckiej Republice Federalnej i dzięki towarzyszącym tym ekspozycjom katalogom¹⁷. Wzory większości tych tkanin są mało urozmaicone, przeważnie powtarzają się w nich dwa schematy układów sieciowych utworzonych: 1. Z tzw. motywów owocu granatu w wielolistnym zarysie róży, nawiązujących do dekoracji tkanin włoskich w. XV (nr inw. 47—48); 2. Z form czworolistni wypełnionych ornamentem roślinnym komponowanym na osiach krzyżowych (nr inw. 14, 40, 46). Ten typ wzorów stanowi odległe echo tkanin bizantyńskich z okresu przełomu pierwszego i drugiego tysiąclecia. Bardziej interesujące bywają wzory, które stanowią transpozycję deseni barokowych i rokokowych. W ornamentach w sposób nieraz zaskakujący kompilują się elementy dekoracyjne różnych stylów minionych i tworzą oryginalne kompozycje typowe dla nurtu historyzmu w sztuce drugiej połowy w. XIX (nr inw. 43—45). Szczególnie ciekawym i efektownym egzemplarzem tego rodzaju jest kapa czarna z wielkoreportowym srebrnym wzorem, w który wkomponowane są formy ornamentu regence (nr inw. 44). Paramenta z przełomu w. XIX/XX zamykają zespół tkanin przechowywanych jako zabytkowe w skarbcu kościoła św. Marka. Żywić trzeba nadzieję, że podobnie w innych zbiorach kościelnych szaty liturgiczne z ubiegłego i początku naszego stulecia zostaną rychło zabezpieczone i chronione przed zniszczeniem.

¹⁶ T. Mańkowski, *Polskie tkaniny i hafty XVI—XVIII w.*, Wrocław 1954 s. 18—36; M. Taszycka, *Hafciarstwo*, w: *Zarys historii włókiennictwa na ziemiach polskich do końca w. XVIII*, red. J. Kamińska i I. Turnau, Wrocław 1966 s. 268—272.

¹⁷ B. Tiezel, *Paramente des 19. Jahrhunderts aus Kölner Kirchenbesitz (katalog wystawy)*, Köln 1981.

MARIA TASZYCKA

Inventaire des vêtements liturgiques et des autres tissus anciennes de l'église Saint Marc de Cracovie

(Compte-rendu)

L'inventaire, récemment dressé, des vêtements liturgiques anciens (historiques) appartenant à l'église Saint-Marc de Cracovie, indique que l'ensemble est composé de 67 pièces particulièrement précieuses pour la connaissance de l'histoire de la soierie. La majeure partie de l'ensemble est composée de tissus du XVIIIe, provenant des manufactures de Lyon et de celles de Tours. Les étoffes de ce genre constituent la majorité des habits liturgiques conservés dans les trésors et les sacristies de Pologne. Les soieries les plus précieuses détenues par l'église Saint-Marc, sont les plus anciennes, représentant des genres de dessins inconnu, jusqu'à maintenant, dans la littérature spécialisée.

L'objet le plus précieux et le plus ancien de la collection est une chasuble en brocart de velours de la fin du XVe siècle. Le tissu provient probablement de l'atelier séricicole de Florence et constitue un produit éminent du déclin du Quattrocento italien. L'autre chasuble avec ses ornements de la Renaissance tardive de la fin du XVIe siècle, provient vraisemblablement, elle aussi, de Florence; le tissu est une sorte de drap d'or (drappo d'oro). Les côtés d'une autre chasuble (n^o d'inventaire: 4) témoignent de l'importation d'Italie de soies, entre autres du damas violet avec des ornements appelés „à onde”.

A part les soieries d'origine française, italienne, hollandaise ou allemande, la collection de l'église Saint-Marc possède quelques broderies locales. La plus intéressante est une chasuble (n^o d'inv. 5) au magnifique ornement et à l'exécution technique parfaite.

L'inventaire constitue la deuxième partie de l'article.

Traduit par Elżbieta Jogałła

INWENTARZ *

1 Ornat z brokatu aksamitnego. Na złotym tle wzór z wątku pętelnikowego złotego okonturowany ciemnoczerwonym aksamitem. Deseń wielkoraportowy o podziałach sieciowych utworzonych z dwóch przeplatających się grubych gałęzi. Pola sieci wypełnione odrastającymi od gałęzi podziałów rozkrzewionymi gałązkami z kwiatami lub owocami. Włochy, Florencja, koniec w. XV. Dł. — 102 cm, szer. — 73 cm, szer. kolumny — 18,5 cm.

2 Ornat złotogłowiowy (drucik złoty na podkładzie wątku jedwabnego żółtego, rysunek ornamentu czerwony). W kolumnie symetryczne osiowe motywy przestylizowanego wazonu z bukietem kwiatów i odwróconej muszli. Na bokach arabskowa więc wśród falistych podziałów wstęgowych; z wici wyrastają kwiaty strzępiastego tulipana, hiacynta oraz owoce granatu. Włochy, Florencja, druga poł. w. XVI. Dł. — 110 cm, szer. — 69,5 cm, szer. kolumny — 17 cm.

3 Ornat złotogłowiowy z haftowaną kolumną. Kolumna: na białym tle gęsta więc obrośnięta liśćmi i pąkami róży; w jej skrętach pojedyncze naturalistyczne kwiaty róży; haft gobelinowy (półkrzyżykowy) różnobarwną wełną. Polska, Kraków, koniec w. XIX. Boki zniszczone (drucik złoty zachowany szczątkowo, wątki jedwabne białe i złocistożółte, szczegóły ornamentu jasnozielone); duże motywy asymetrycznych, rozkrzewionych łodyżek kwiatowych z jednym odgałęzieniem zwróconym w dół. Włochy, Florencja, 1. ćw. w. XVII. Wys. raportu wzoru — 41 cm — 44 cm. Dł. — 107 cm, szer. — 69 cm, szer. kolumny — 21 cm.

4 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: atlas półjedwabny żółty z deseniem sieciowym, którego główny element stanowią stylizowane gałązki z palmetowym kwiatem na osi broszowane wątkiem srebrnym; u dołu gałązek odrastają krótkie łodyżki z kwiatami róży, czerwono-zielone. Austria (?), ok. 1830 r. Wys. raportu wzoru — 38 cm. Boki: adamaszek fioletowy z gęstym wzorem krótkich asymetrycznych gałązek kwiatowych w dwóch odmianach (z kwiatem lilii złocistej i granatu), między którymi cienkie, pierzasto ulistnione wici ornamentu „à onde” tworzące podziały sieciowe. Włochy, ok. 1640 r. Wys. raportu wzoru — 28,5 cm — 29,5 cm. Dł. — 98,5 cm, szer. — 63 cm, szer. kolumny — 17,2 cm.

5 Ornat haftowany. Kolumna: na srebrnym tle duże złote kwiaty tulipana, symetryczne, osiowe; między nimi mniejsze

* W przypadku ubiorów zestawionych z dwóch rodzajów jedwabiu o miejscu zabytku w inwentarzu decyduje data tkaniny wcześniejszej.

formy kwiatowe; pośrodku kolumny przestylizowana forma muszli (?). Boki: na ciemnoczerwonym aksamicie złota wić o półkolistych skrętach, w których pojedyncze kwiaty, na przemian ostu i róży w stylizacji rozetowej. Haft kładziony, motywy kwiatowe na płaskim podkładzie. Polska, Kraków, pierwsza poł. w. XVII. Dł. — 113 cm, szer. 71 cm, szer. kolumny — 19 cm.

6 Ornat z kolumną haftowaną; na jasnomalinowym atlasie złote motywy kwiatu irysa, symetryczne, osiowe, wys. ok. 13—14 cm; lodygi w sercowatym ujęciu z dużych linearnych form liściastych; haft kładziony, cz. na podwleczeniu sznurkowym, niewielkie partie srebrne; przerobione z większej całości. Polska, Kraków, pierwsza poł. w. XVII. Boki z ciemnoczerwonego aksamitu strzyżonego, gładkiego. Włochy, pierwsza poł. w. XVII. Dł. — 103 cm, szer. 66 cm, szer. kolumny — ok. 29 cm.

7 Ornat z kolumną haftowaną; na srebrnym tle prawie symetryczne złote gałązki z trzema kwiatami (tulipany, róże, piwonie, żonkile) przewiązane u dołu kokardami; haft kładziony. Polska, Kraków czwarta ćwierć w. XVII. Boki: na ciemnozielonym atlasie jednakowe rzuty pierzastych, swobodnie zwiniętych liści, lansowane wątkiem kremowym; drobne elementy czarne; układ rzędowy. Francja, Lyon (?), w. XIX/XX. Wys. raportu wzoru — 27,2 cm — 27,5 cm. Dł. — 107,5 cm, szer. — 73 cm, szer. kolumny — 22 cm.

8 Welum z karmazynowego atlasu haftowane. Na osiach przekątnych symetryczne wydłużone gałązki z trójdzielną kolistą formą kwiatową w połowie wysokości; osie prostokątne zaznaczone niewielkimi motywami owocu granatu; wzdłuż brzegów szlak z przewijanej wstęgi falistej, od której odrastają krótkie łukowate gałązki kwiatowe (hiacynt, lilia) i dębowe z żółdziejami. Haft nicią złotą ścięciem kładzionym zwykłym oraz przędzą jedwabną ścięciem płaskim zwykłym i cieniowanym. Polska, Kraków, ok. poł. w. XVII. Dł. boków — 54 cm.

9 Bursa z oliwkowozielonej tkaniny jedwabnej haftowana. Całopostaciowe przedstawienie św. Józefa trzymającego za rękę Jezusa w wieku chłopięcym; kompozycja figuralna w kolistym ujęciu rozetowym. W narożach, na osiach przekątnych pojedyncze kielichy tulipana. Haft nicią złotą ścięciem kładzionym z przyszywaniem barwną przędzą jedwabną (karmazynowa i niebieska); twarze, ręce i stopy malowane (farba wykruszona). Polska, Kraków, pierwsza poł. w. XVII. Dł. boków — 20,7 cm i 20,5 cm.

10 Bursa z białego atlasu haftowana. W kolistym ujęciu rozety półpostać św. Jana Ew. z orłem na prawym ramieniu; w narożnikach małe czterolistne motywy rozetowe. Haft nicią złotą i srebrną, kładziony na płaskim podkładzie, przeniesio-

ny na nowe tło; twarz świętego malowana na pergaminie. Polska, Kraków, druga poł. w. XVII (?). Dł. boków — 19,2 cm i 10 cm.

11 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: różowy adamaszek z gęstym stylizowanym ornamentem roślinnym, w którym formy owocu granatu; szczegóły desenia broszowane wątkiem złotym. Francja, pocz. w. XVIII. Wys. raportu wzoru — 38 cm, szer. — 16 cm. Boki: zielone tło atlasowe równomiernie pokryte ornamentem wiciowym z powtarzającymi się dużymi, stylizowanymi kwiatami w projekcji czołowej; lansowanie strefowe wątkami w kolorach: białym i różowym. Włochy lub Francja, ok. 1680 r. Wys. raportu wzoru — 43 cm. Dł. — 102 cm, szer. — 62,5 cm, szer. kolumny — 21 cm.

12 Dwie dalmatyki z ciemnobłękitnego adamaszku z gęstym, drobnym ornamentem. Na tle asymetrycznych motywów roślinnych i abstrakcyjnych broszowane symetryczne, osiowe gałązki złote: 1. Z kwiatem palmetowym; 2. Z kwiatem ostu (?), powtarzane w rzędach przesuwanych o połowę szerokości raportu. Między nimi mniejsze motywy złote komponowane na osiach ukośnych. Włochy lub Francja, ok. 1680—1690 r. Wys. raportu wzoru — ok. 29,5 cm, szer. — 16 cm. Dł. — 110,5 cm, szer. — 89 cm, szer. z rękawami — 103 cm.

13 Kapa z ciemnobłękitnego adamaszku z gęstym, stylizowanym deseniem roślinnym w układzie wertykalnym. Na tle adamaszkowym ciągi delikatnego ornamentu złotego broszowanego, każdy z dwóch krzyżujących się fal wici, w których drobne palmetowe kwiaty łączone są pierzastymi gałązkami lub odcinkami wstęgi. Między wiciami dwa rodzaje drobnych asymetrycznych gałązek złotych w układzie rzędowym. Włochy lub Francja, ok. 1690 r. Wys. raportu wzoru — 29 cm — 30,5 cm, szer. — 17 cm — 17,5 cm. Pas i kaptur: na ciemnoróżowym grodeturze wertykalne ciągi linearnego ornamentu roślinnego liseré połączonego z formami abstrakcyjnymi; w ornament ten wkomponowane drobne asymetryczne gałązki kwiatowe złote (broszowanie) w układzie rzędowym. Francja (?), ok. 1690—1700 r. Dł. — 133 cm, szer. — 281 cm, szer. pasa — 22 cm.

14 Ornat z pretekstą krzyżową i haftowanymi bokami. Preteksta: biały atlas z lansowanym złocistym wzorem sieciowym z łączących się ze sobą czworoliści; wypełnienie z uproszczonego ornamentu roślinnego komponowanego na osiach krzyżowych; na przecięciu ramion preteksty w owalnym medalionie niepełnopostaciowe przedstawienie św. Rodziny wykonane przędzą jedwabną, ścięciem cieniowanym. Europa zach. (haft — Kraków), w. XX. Boki: na srebrnym tle z nici kładzionej barwne motywy prawie symetrycznych bukietów z trzech kwiatów oraz wyrastających ze wspólnej lodygi dwóch kwiatów tulipana roz-

chylonych pod kątem prostym; haft przędzą jedwabną różową, zieloną, żółtą, ścięciem cieniowanym. Polska, Kraków, pocz. w. XVIII. Dł. — 10 cm, szer. — 63 cm, szer. preteksty — 23,5 cm, rozpiętość ramion preteksty — 52,5 cm.

15 Kapa i dwie dalmatyki z aksamitu strzyżonego czerwonego o zgaszonym odcieniu. Pas i kaptur kapy z haftem złotym kładzionym na płaskim podkładzie; kompozycja z odcinków szerokich wstęg przewijanych, skręconych wolutowato na końcach i łączonych ze stylizowanymi motywami liści i kwiatów; między segmentami ornamentu wstęgowego symetryczne, osiowe formy kwiatowo-liściaste z ukośną kratką u podstawy. Polska, Kraków, ok. 1710—1715 r. Kapa. Dł. — 130,5 cm, szer. — 268 cm, szer. pasa — ok. 26,5 cm. Dalmatyki. Dł. — 103 cm, szer. — 76 cm, szer. z rękawami — 97 cm.

16 Ornat i dwie dalmatyki z tkanin jedwabnych. Kolumny: na niebieskim grodeturze linearny podział sieciowy wypełniony koncentrycznymi owalami kończystymi w dwóch odcieniach błękitu i grube, stylizowane gałązki złote zakańczane szeroko rozwartym kwiatem, układane w rytmie falistym. Francja, trzecia ćwierć w. XVIII. Wys. raportu wzoru — 46,5 cm — 46,8 cm. Boki: na cielistoróżowym atlasie broszowane wątkiem złotym zgeometryzowane motywy rogów obfitości z asymetryczną gałązką z owocem granatu i fantastycznym kwiatem; u dołu każdego rogu płaska czworoboczna podstawka ujęta perspektywicznie. Francja, ok. 1705 r. Wys. raportu wzoru — 19 cm. Ornat. Dł. — 102 cm, szer. — 64,5 cm, szer. kolumny — 19 cm. Dalmatyki. Dł. — 95,5 cm, szer. — 72,5 cm, szer. z rękawami — 98 cm.

17 Dwie kapy z jasnofioletowego lampasu o wielkoraportowym wzorze białym, symetrycznym, osiowym (tzw. wzór koronkowy). Na osi pionowe łodygi z wydłużonym owocem ananasa i dwoma mniejszymi jabłkami granatu po bokach, umieszczone w nieregularnych wielolistnych polach; pola zamknięte elementami koronkowej wstęgi przechodzącej w motywy roślinne. Francja, ok. 1715—1720 r. Wys. raportu wzoru — ok. 50 cm, szer. — 51,5 cm (szer. brytu tkaniny). Dł. — 127 cm, szer. — 254 cm, szer. pasa — ok. 22 cm.

18 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: ciemnoróżowy lampas z białym wzorem; asymetryczne, pseudonaturalistyczne wiązanki kwiatowe, w których róże, pęknięty granat i kwiat maku z uformowaną makówką. Francja, ok. 1715 r. Wys. raportu wzoru — 29 cm. Boki: seledynowa tafta z dekoracją z pionowych pasów prostych i białej wici o nieregularnych skrętach obrośniętej kołcami; odgałęzienia zakańczane pojedynczymi kwiatami róży, na wicie ukośnie rzucane wydłużone wiązanki różnobarwnych

kwiatów. Kolory wątków broszowania: czerwony, różowy, błękitny i zielony — w odcieniach oraz biały. Francja, ok. 1780 r. Wys. raportu wzoru — 55,5 cm. Dł. — 102 cm, szer. — 70 cm, szer. kolumny — 20,5 cm.

19 Kapa z adamaszku ciemnoróżowego ze wzorem cz. lansowanym i broszowanym. Faliste pionowe ciągi ornamentu, w którym wśród złotych stylizowanych form roślinnych i wczesnorokokowych, barwne niewielkie motywy kwiatowe i owoce przypominające makówki. Kolory: ciemnocyklamenny, zielony — w odcieniach, błękitny i biały. W tle adamaszkowe pasy proste wypełnione ornamentem roślinnym i geometrycznym. Francja, ok. 1715 r. Wys. raportu wzoru — 69,5 cm, szer. — 24,5 cm. Pas i kaptur: biały adamaszek z deseniem cz. lansowanym i broszowanym; złote motywy roślinne złożone z odcinkami wstęg i niewielkimi barwnymi gałązkami z kwiatami i owocami; układ ornamentu falisty. W tle adamaszkowe pasy proste. Francja, ok. 1715—1720 r. Wys. raportu wzoru — ok. 70 cm — 71 cm, szer. — 24,5 cm. Dł. — 131 cm, szer. — 284 cm, szer. pasa — 22 cm.

20 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: cielistoróżowy adamaszek z gęstym wzorem cz. lansowanym i broszowanym; duże, prawie abstrakcyjne formy roślinne, z których wyrastają cienkie faliste gałązki o niewielkich półnaturalistycznych kwiatach, w kolorach: jasnozielonym, żółtym, bladoniebieskim, kremowym. Francja, ok. 1715—1720 r. Wys. raportu wzoru — 64,2 cm — 64,5 cm. Boki z tkaniny jak kolumna ornatu nr inw. 4. Dł. — 101 cm, szer. — 62,5 cm, szer. kolumny — 19 cm.

21 Dwie dalmatyki z ceglasteróżowej tkaniny wzorzystej. Na atlasowym tle symetryczny, osiowy wzór lansowany i broszowany, w którym główny akcent stanowią duże naprzeciwległe motywy egzotycznych kwiatów złotych, zwrócone koronami ku brzegom brytu. Na osi układy delikatnych motywów roślinnych zwieńczone stylizowanym kwiatem lilii. Kolory: ciemnozielony, żółty, biały. Deseń rozbudowany w tle efektami adamaszkowymi: mięsiste, wolutowato zwinięte formy liściaste i elementy późnego ornamentu „bizarre”. Francja, ok. 1715 r. Wys. raportu wzoru — 33,2 cm — 34 cm. Dł. — 109 cm, szer. — 89 cm, szer. z rękawami — 104 cm.

22 Dwie dalmatyki z tkaniny jedwabnej. Na białym tle atlasowym symetryczny, osiowy wzór lansowany i broszowany, o dość drobnych formach stylizowanego ornamentu roślinnego, w którym większe naprzeciwległe motywy: 1. Żółtych kwiatów na długich łukowatych łodygach; 2. Parasolowatych pęków liści. Kolory: czerwony i zielony. Wzór powiększony i uzupełniony w tle efektami adamaszkowymi: formy roślinne i architektoniczne. Francja, ok. 1715—1720 r. Dł. — 104 cm, szer. — 44 cm, szer. z rękawami — 97 cm.

23 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: na brązowym atlasie lansowana wątkiem złotym regularna wić falista z naturalistycznymi kwiatami róży i kłosami pszenicy. Europa zach., ok. 1920—1930 r. Boki: na ciemnoróżowym tle broszowane jednokowe motywy złotych kwiatów w projekcji czolowej z trójlistnymi środkami; od motywów kwiatowych odrastają delikatne barwne gałązki lansowane wątkami w kolorach: jasnozielonym, kremowym, żółtym. Wzór powiększony i uzupełniony w tle efektami adamaszkowymi. Francja, ok. 1715—1720 r. Wys. raportu wzoru — 33,3 cm — 24,8 cm. Dł. — 106 cm, szer. — 65,5 cm, szer. kolumny — 21 cm. Nakrycie na kielich (50 cm × 49,5 cm) i stuła z tkaniny jak boki ornatu.

24 Ornat z tkaniny jedwabnej. Błękitny atlas z gęstym ornamentem, w którym powtarzają się bukiety wychodzące ze ściętego podłużnego owocu i długie gałązki kwiatowe wyrastające z fantastycznych odwróconych form roślinnych. Ukośnym układem motywów zaznaczony rytm falisty. Kolory wątków lansowania: różowy, jasnozielony o żółtawym odcieniu. Wzór powiększony i uzupełniony w tle efektami adamaszkowymi. Francja, ok. 1715—1720 r. Wys. raportu wzoru — 54,5 cm — 56,5 cm. Dł. — 98,5 cm, szer. — 66,5 cm, szer. kolumny — 17 cm.

25 Dwa ornaty z tkaniny jedwabnej. Na czerwonym tle o złamanym odcieniu wzór biały lansowany; dwa przeciwstawne ciągi z powtarzających się kiści bujnych, egzotycznych kwiatów, między którymi owoc pękniętego granatu; oś kompozycji zaznaczona niedużymi motywami róży. Francja, ok. 1733—1735 r. Dł. — 100 cm, szer. 64 cm, szer. kolumny — 18,5 cm.

26 Ornat z lampasu żółtego z gęstym białym wzorem, w którym w układzie falistym powtarzają się: 1. Ulistnione gałęzie z kwiatem róży i zwróconym w dół owocem granatu, oraz 2. Gałązki z dwoma kwiatami o silnie rozczłonkowanych koronach (piwonie?). Francja, ok. 1735—1740 r. Wys. raportu wzoru — 53,5 cm — 56,6 cm. Dł. — 96 cm, szer. — 64,5 cm, szer. kolumny — 18,5 cm.

27 Dwie dalmatyki z tkanin jedwabnych. Kolumny zeszyte z kawałków białego grodeturu, na którym broszowane długie, prawie bezlistne gałązki kwiatowe; odgałęzienia zakończone niewielkimi barwnymi kwiatami półnaturalistycznymi lub złotymi kielichami kwiatowymi w projekcji profilowej. Francja, ok. 1745 r. Boki: różowy atlas lansowany, broszowany; rzędy jednakowych motywów gałązek z długim ukośnym liściem, od którego odrasta ku górze kwiat róży na mocno wygiętej łodyżce; pod spodem liścia nieregularna forma owalna. Holandia (?), pierwsza poł. w. XVIII. Wys. raportu wzoru — ok. 9,8 cm, szer. — ok. 6,2 cm. Dł. — 103 cm, szer. — 74 cm, szer. kolumny — 21,5 cm.

28 Ornat z grodeturu różowego o motywach falistych, rozgałęzionych wici z niewielkimi różnogatunkowymi kwiatami, cz. odgałęzień z charakterystycznym pierzastym ulistnieniem. Dekoracja komponowana wzdłuż równoległych osi ukośnych. Kolory wątków broszowania: błękitny, czerwono-fioletowy — w odcieniach, zielony, oliwkowo-zielony jasny; w szczegółach brunatno-czarny. Francja, ok. 1750—1775 r. Wys. raportu — 38 cm. Dł. — 97 cm, szer. — 62,5 cm, szer. kolumny — ok. 17,5 cm.

29 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: biała tafta z lansowanym złotym wzorem wici tworzących podziały w kształcie owali kończących; w polach sieci asymetryczny stylizowany motyw kwiatowy w ujęciu profilowym; rysunek ornamentu ciemnozielony. Europa zach., w. XX. Boki: bladożółty grodetur z broszowanym naturalistycznym wzorem kwiatowym; faliste podziały ze złotego ornamentu roślinnoliściastego i asymetryczne łodygi z szeroko rozwartymi strzępiastymi makami między drobnymi gałązkami z różnogatunkowymi kwiatami i jagodami. Kolory: różowy, fioletowy, błękitny, zielony — w odcieniach. Francja, ok. 1755—1765 r. Wys. raportu wzoru — 37 cm. Dł. — 104 cm, szer. — 64 cm, szer. kolumny — 21 cm.

30 Kapa z grodeturu bladożółtawego broszowanego. W szerokości brytu dwa równoległe ciągi cienkich, bezlistnych wici, od których odrastają krótkie gałązki z barwnymi kwiatami półnaturalistycznymi (kwiaty i pęki róży, kwiatostany drobnych kulistych kwiatów) i złotymi stylizowanymi (profilowe kielichy kwiatowe). Kolory: różowy w odcieniach, lila, fioletowy, jasnozielony w odcieniach, kremowy, brązowy. Francja, ok. 1755—1765 r. Wys. raportu wzoru — ok. 30,5 cm — 32 cm, szer. — ok. 53 cm (szer. brytu tkaniny). Dł. — 127,5 cm, szer. — 261 cm, szer. pasa — 24 cm.

31 Dwie dalmatyki z białej tafty broszowanej o równoległych, falistych ciągach ornamentu; złote wstęgi (blaszka) wypełnione wicią różową przeplatającą się z bladozielonymi wiciami z jednogatunkowymi kwiatami i pąkami; wicie bezlistne; motywy kwiatowe profilowe uproszczone (trójlistne). Francja, ok. 1750—1760 r. Wys. raportu wzoru — 41 cm — 45,5 cm, szer. — 26,5 cm. Dł. — 101 cm, szer. — 85,5 cm, szer. z rękawami — 94 cm.

32 Kapa z białego grodeturu o broszowanym wzorze symetrycznym, osiowym. Pośrodku brytu przeplatające się cienkie gałązki z niewielkimi wachlarzowatymi kwiatami, symetrycznie po bokach jednakowe duże wiązanki różnogatunkowe z naturalistycznym makiem strzępiastym w połowie wysokości; układ wiązank ukośny z zaznaczonym rytmem falistym. Kolory: różowy, lila, niebieski, zielony — w odcieniach. Francja, ok. 1750—1760 r.

Wys. raportu wzoru — 31,5 cm — 32,5 cm, szer. — ok. 53 cm (szer. brytu tkaniny). Pas i kaptur: na białym grodeturze nieregularne podziały sieciowe z cienkich, prawie bezlistnych wici; w miejscach ich skrzyżowania lodyżki z różnogatunkowymi niewielkimi kwiatami w stylizacji półnaturalistycznej. Kolory wątków broszowania: czerwony, błękitny, zielony, lilaróżowy, fioletowy, żółty. Francja, ok. 1750—1760 r. Wys. raportu wzoru — ok. 46 cm. Dł. — 129 cm, szer. — 259 cm, szer. pasa — 20 cm.

33 Ornat z białego grodeturu z broszowanym wielkoraportowym wzorem symetrycznym, osiowym. Pośrodku brytu łukowate układy z niewielkich motywów róż okolonych złotymi liśćmi, od nich rozchodzą się po dwa przeciwstawne, faliste ciągi prawie bezlistnych gałązek kwiatowych; pośrodku wysokości każdej gałązki nieduże formy kulistych owoców. Kolory: czerwony, fioletowy, błękitny — w odcieniach oraz zielony. Francja, ok. 1755—1765 r. Wys. raportu — 36,5 cm — 38,5 cm. Dł. — 95 cm, szer. — 64,5 cm, szer. kolumny — ok. 17 cm.

34 Kapa z białego grodeturu jak ornat nr inw. 33. Pas i kaptur: tkanina z lansowanym złotym ornamentem tzw. łuski rybiej konturowanej białą. Na kapturze monogram złożony MA; haft kładziony z bajorku złotego i sznelki ciemnoczerwonej. W. XIX (?). Wys. raportu wzoru — 1,8 cm, szer. — 1 cm. Dł. — 147 cm, szer. — 298 cm, szer. pasa — 21 cm.

35 Kapa z tafty różowej w szerokie pasy pionowe, w których ornament biały i bladzielony lansowany dodatkowymi osnowami; faliste wici z odwracanymi kwiatami jednego gatunku na podłożu ze wstęgi koronkowej; między wiciami węższe pasy z drobnym uproszczonym ornamentem roślinnym łączonym z elementami wstęgowymi i koronkowymi. Francja, ok. 1770 r. Wys. raportu wzoru — ok. 14 cm — 14,5 cm. Pas i kaptur z tafty białej z lansowanymi dodatkową osnową zielonymi motywami asymetrycznych kwiatów ostu (?) na drobno ulistnionych lodyżkach; układ motywów regularny sieciowy. Francja, ok. 1770 r. Wys. raportu wzoru — 14,5 — 17,3 cm.

36 Ornat z tkanin wełnianych drukowanych. Kolumna: na jasnym szarozielonym tle duże asymetryczne rzuty bukietów z różnogatunkowych, bardzo naturalistycznie traktowanych kwiatów (róże, tulipany, maki, powoje i in.), w mocnych, nasyconych kolorach; między bukietami wtapiająca się w tło wić z liści powoju. Boki: na białym tle wiązanki różnogatunkowych kwiatów (m.in. róż polnych); w układzie dekoracji wyraźnie zaznaczony rytm falisty; w zakolach fali pęki drobnych ciemnoczerwonych róż wśród liści; w tle szarozielonkawa wić liściasta. Francja, wóz z lat 80-tych w. XVIII (w stylu Philippe'a de Lasalle). Dł. — 100 cm, szer. 65 cm, szer. kolumny — 21 cm.

37 Ornat z bokami z pasa kontuszowego. Kolumna z aksamitu strzyżonego ciemnoczerwonego o zgaszonym odcieniu. Włochy, w. XVII. Boki z części środkowej pasa kontuszowego półlitęgo; powtarzają się trzy rodzaje „pólek” z ornamentem wiciowym złotym na ciemnobłękitnym tle, przedzielane półkami gładkimi cielistoróżowymi. Polska, Kobyłka k. Warszawy (?), 1778—1787 r. Wys. raportu wzoru — 10,5 cm — 11 cm, szer. — 13,7 cm. Dł. — 101 cm, szer. — 66 cm, szer. kolumny — 23 cm.

38 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: ciemnobłękitny aksamit strzyżony, w. XVIII. Boki: bladożółtawa tafta z białymi prążkami pionowymi. Koniec w. XVIII. Dł. — 100 cm, szer. — 64,5 cm, szer. kolumny — 21,5 cm.

39 Okrycie tabernakulum (5 części) z tkaniny półjedwabnej o splocie rządkowym, lansowanej i broszowanej. Na białym tle prawie symetryczne rzuty złożone z dwóch motywów kwiatowych między liśćmi. Kolory: różowy w dwóch odcieniach, zielony, żółty. Układ motywów rzędowy, rzędy przesuwane o połowę szerokości raportu. Między motywami w rzędach drobne ukośne gałązki złote. Prusy (?), koniec w. XVIII lub pocz. w. XIX. Wys. raportu wzoru — 18 cm — 18,5 cm, szer. — ok. 10,3 cm.

40 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna: na białym atlasie lansowane wątkiem złocistożółtym wydłużone czterolistne podziały sieciowe utworzone ze wstęg schodkowato łamanych; pola sieci wypełnione ornamentem roślinnym komponowanym na osiach krzyżowych. Niemcy, Krefeld (?), koniec w. XIX. Wys. raportu wzoru — 27 cm — 27,5 cm. Boki: tafta lilaróż z motywami drzewek o ukwieconych koronach złożonych z dwóch odwróconych parasolowatych kondygnacji; układ motywów rzędowy, rzędy przesuwane o połowę szerokości raportu. Kolory wątków broszowania: zielony, niebieski oraz złoty (dziś żółtawy). Persja, pierwsza poł. w. XVII. Wys. raportu wzoru — 66 cm — 67 cm. Dł. — 104 cm, szer. — 65,5 cm, szer. kolumny — 21 cm.

41 Welum do błogosławieństwa z pasa jedwabnego półlitęgo niebieskiego. Na końcach niskie prostokątne pola złote z sześciokrotnie powtórzonym symetrycznym motywem krzaczka róży blad różowym; w szlaczkach poziomych rząd asymetrycznych gałązek róży zielonych; szlaczki dwustronnie ujęte węższymi listwami z uproszczonym ornamentem wiciowym przechodzącym w motyw wstęgowy. W polu środkowym w dużych odstępach rzędy na przemian trzech rozet i trzech gwiazd przesuwanych o połowę raportu. Indie, w. XVIII. Wys. raportu wzoru w zakończeniach — 9,5 cm, szer. — 7,7 cm — 7,8 cm. Dł. — 300 cm, szer. — 46 cm.

42 Dwie dalmatyki z tkanin jedwabnych. Kolumny zeszyte z kawałków białego adamaszku o motywach asymetrycznych gałązek chryzantem; na tym tle haftowane przedzą je-

dwabną, ścięciem cieniowanym ukośne gałązki z pojedynczym kwiatem róży w kolorach naturalnych. Daleki Wschód (Japonia?), w. XVIII. Boki: mora fioletowa gładka. Dł. — 96 cm, szer. — 73 cm, szer. z rękawami — 108 cm.

43 Ornat brokatowy z pretekstą krzyżową. Preteksta: na zielonym tle kremowy deseń symetryczny, osiowy; duży motyw korony ujętej liśćmi palmowymi i wazy ogrodowej, u spodu której pęk naturalistycznych kwiatów zwróconych koronami w dół. Boki: na białym tle ciemnobłękitne faliste podziały wstępowe przechodzące w formy małżowinowe; w zakolach wstępowe motywy kwiatowe. Na podszewce napis tuszem czarnym: Kościół, Kulikowski, 1882. Europa zach., ok. 1880 r. Wys. raportu wzoru — ok. 62,5 cm. Dł. — 88,5 cm, szer. — 69 cm, szer. preteksty — 21 cm, rozpiętość ramion — 52 cm.

44 Kapa z brokatu półjedwabnego. Na czarnym tle atlasowym lansowany srebrny wielkoraportowy wzór symetryczny, osiowy. Od form ornamentu regence wypełnionych ukośną kratką rozchodzą się dwa wąskie odcinki wstęp skręconych esowato; na wstępach duże stylizowane motywy liliowatych kwiatów ze słupkiem przechodzącym w wydłużoną formę szyszkowatą. Europa zach., ok. 1890 r. Wys. raportu wzoru — ok. 53,2 cm — 55,5 cm, szer. ok. 42,5 cm (szer. brytu tkaniny). Dł. — 127 cm, szer. — 274 cm, szer. pasa — 17 cm.

45 Kapa z czarnego aksamitu strzyżonego gładkiego. Pas i kaptur z brokatu półjedwabnego jak kapa nr inw. 44. Dł. — 125 cm, szer. — 236 cm, szer. pasa — 36 cm.

46 Ornat z tkanin jedwabnych z pretekstą krzyżową. W pretekście na czerwonym atlasie lansowane wątkiem złocistożółtym dwa przeplatające się ciągi wici tworzące owalne pola z wypełnieniem kwiatowym (kwiaty ostu i lilii złocistej); na przecięciu ramion gotycki monogram IHS; wzór częściowo podhaftowany barwnym jedwabiem. Boki: adamaszek jasnoczerwony o wzorze sieciowym ze stykających się czworoliści; wypełnienia z ornamentu roślinnego komponowanego na osiach krzyżowych. Prusy, Krefeld (?), koniec w. XIX. Wys. raportu wzoru — 17,5 cm. Dł. — 108,5 cm, szer. — 65 cm, szer. preteksty — 14 cm, rozpiętość ramion — 51,5 cm.

47 Kapa z tkaniny jedwabnej złocistożółtej z białym wzorem o podziałach sieciowych w kształcie owali kończystych utworzonych z ornamentu roślinnego; w polach sieci schematy tzw. siedmiolistnej róży okalającej motyw ostu. Niemcy, koniec w. XIX. Wys. raportu wzoru — 36,5 cm, szer. — ok. 17,5 cm — 17,8 cm. Pas i kaptur: na żółtopomarańczowym tle biała plecionka z dwóch wstęp ograniczająca geometryczne pola w kształcie rombów i sześcioboków wypełnione ornamentem roślin-

nym. Na kapturze przedstawienie twarzy Chrystusa z Veraiconu, broszowane wątkiem złotym. Niemcy, koniec w. XIX. Dł. — 143 cm, szer. — 290 cm, szer. pasa — 16 cm.

48 Ornat z tkanin jedwabnych. Kolumna z tkaniny jak kolumna ornatu nr inw. 4. Boki: czerwony adamaszek ze wzorem sieciowym; podziały w kształcie owali kończystych utworzone ze wstęp oplecionych liśćmi akantu; pola sieci wypełnione motywami tzw. pięciolistnej róży ujmującej kwiat ostu zwieńczony krzyżem. Europa zach., w. XIX/XX. Wys. raportu wzoru 34,7 cm — 35 cm. Dł. — 103 cm, szer. — 66,5 cm, szer. kolumny — 18 cm.

49 Ornat z haftowaną kolumną; na fioletowym atlasie półjedwabnym falisty pęd winorośli z pojedynczymi kwiatami lilii w skrętach; obok krótkie źdźbła pszenicy; haft przędzą jedwabną na płaskim podkładzie; u góry złoty monogram IHS z koralami i cekinami. Polska, Kraków, pocz. w. XX. Boki: atlas fioletowy liseré z motywami łukowato wygiętych gałązek zwieńczonych kwiatami strzępiastego tulipana; układ motywów rzędowy, rzędy odwracane. Francja, Lyon, w. XIX/XX. Wys. raportu wzoru — 28,5 cm. Dł. — 101 cm, szer. — 67 cm, szer. kolumny — 22 cm.

50 Kapa z atlasu półjedwabnego. Na białym tle lansowane wątkiem złotym jednakowe ukośne rzuty gałązek róży polnej złączone z kłosami zboża oraz kłosa winorośli; układ motywów rzędowy, rzędy przesuwane o połowę szerokości raportu. Na kapturze monogram IHS w glorii promienistej; haft nicią złotą na płaskim podkładzie, uzupełniony cekinami. Europa zach., pocz. w. XX. Wys. raportu wzoru — 20 cm, szer. — 8,5 cm. Dł. — 137 cm, szer. — 286 cm, szer. pasa — 23 cm.

51 Kapa z tkaniny jedwabnej (bryty zeszyte poziomo). Na koralowym atlasie lansowany biały wzór symetryczny, osiowy; faliste podziały z gałęzi naturalistycznie traktowanych róż i powoi; na osi w miejscach styku gałęzi duże stylizowane formy kwiatowe połączone z elementami późnego ornamentu neobarokowego i neorokokowego. W polach sieci bukiety róż polnych. Europa zach., pocz. w. XX. Wys. raportu wzoru — ok. 55,2 cm — 56 cm, szer. — ok. 50 cm — 51 cm (szer. brytu tkaniny). Dł. — 118 cm, szer. — 262 cm, szer. pasa — 31 cm.

52 Okrycie puszeki z komunikantami; haft z paciorków szklanych. Na białym tle asymetryczna kompozycja z dużych naturalistycznych kwiatów (róże, irysy, powoje, lilie) ujmująca łukowato od dołu kielich, po obu stronach którego emblematy Męki Pańskiej. Polska, Kraków, ok. 1870 r. Wys. — 31,5 cm, szer. 45,5 cm.

53 Stuła z koraloworóżowej tafty, haftowana. Dro-

bne gałązki kwiatowe w dwóch rodzajach, ukośne, odwracane; na jednym zakończeniu kotwica z przewieszonym wieńcem laurowym i czapką konfederatką; na drugim orzeł biały bez korony. Haft przedzą jedwabną, ścięciem płaskim zwykłym i paciorkami metalowymi srebrnymi. Polska, Kraków, druga poł. w. XIX. Dł. — 123 cm, szer. — 9 cm i 24 cm.

54 Antepedium z różowobrazowego aksamitu strzyżonego z haftowaną częścią środkową; przedstawienie Madonny della Sedia wykonane ścięciem au petit point (gobelinowym) na białym tle z grubego haftu krzyżykowego wełną. Polska, Kraków, ok. 1870—1880 r. Wys. — 80 cm, szer. — 133 cm, wys. cz. środkowej — 53 cm, szer. — 52 cm.

55 Fragment haftu (dekoracja pulpitu?). Na białym rysie trzy krótkie ukośne odcinki gałęzi: 1. Z winnymi gronami i kłosami; 2. Z kwiatami i pąkami róży; 3. Z fantastycznym kwiatem; stylizacja pseudonaturalistyczna. Haft przedzą jedwabną ścięciem płaskim cieniowanym i tamborkowym, uzupełniony cekinami. Polska, Kraków, w. XIX. Wys. — 28 cm, szer. 74 cm.